

ลักษณะลาว: พลวัตและการดำรงอยู่ของศิลปกรรมไทย-ลาว
ในภาคตะวันออกเฉียงตอนบนของประเทศไทย

ภาษา เรื่องชีวิต

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

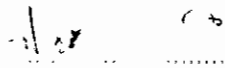
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

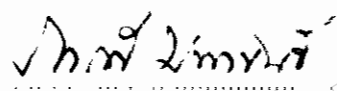
กรกฎาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

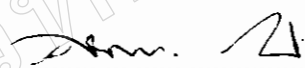
คณะกรรมการควบคุมดุชนีพนธ์และคณะกรรมการสอบดุชนีพนธ์ ได้พิจารณา
ดุชนีพนธ์ของ ภูวษา เรืองชวีวิน ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุชนีพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

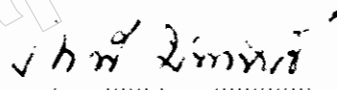
คณะกรรมการควบคุมดุชนีพนธ์

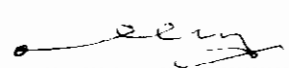
 อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ศาสตราจารย์สุชาติ เกาทอง)

 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์)

คณะกรรมการสอบดุชนีพนธ์

 ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์)

 กรรมการ
(ศาสตราจารย์สุชาติ เกาทอง)
 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ภารดี พันธุภากร)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับดุชนีพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุชนีพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

 คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ดร. บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 31... เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2557..

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาและการจัดทำดัชนีฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจากบุคคล และหน่วยงานหลาย ๆ ด้าน ที่สนับสนุน เอื้อเพื่อ เสนอแนะ ให้คำแนะนำ รวมทั้งเป็นแรงผลักดันในการทำงานจนประสบผลสำเร็จ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์รัช ปลูกโดนทก ครูผู้จัดประกาย และสนับสนุนแนวทางในการทำงานวิจัยเรื่องนี้ตั้งแต่แรกเริ่ม

ศาสตราจารย์ สุชาติ เกาทอง และ รองศาสตราจารย์ภรณ์ดี มหาพันธ์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งให้แนวคิดและคำปรึกษา ในการวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล ที่มีประโยชน์ ในการวิจัยตลอดมา

ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์ ประธานกรรมการ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะ แก้ไขเพื่อให้ดัชนีฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศภูมิวิธิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ชูวิเชียร ดร.จักรพงษ์ เปี่ยมเมตตา อาจารย์เชิดชาติ หิรัญโร ที่ช่วยให้คำแนะนำด้านข้อมูล ข้อคิดเห็นและวิธีการทำงานวิจัย ในส่วนต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเขียนงานดัชนีฉบับนี้

เจ้าอาวาส พระคุณเจ้า เจ้าหน้าทีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชวบบ้าน ในชุมชนลาวทุกท่าน ที่กรุณาเอื้อเพื่อข้อมูล เล่าเรื่องราว ตอบคำถาม ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์มากมายต่อการทำงานภาคสนาม

คุณฐิติมา เดชอนันต์ชัย คุณณณมล สารากรบริรักษ์ ในการช่วยเหลือและร่วมเดินทางเก็บข้อมูล ภาพถ่ายภาคสนาม ตลอดระยะเวลาในการทำงานวิจัย

ท้ายนี้ ขอขอบคุณอย่างที่สุด สำหรับกำลังใจจากครอบครัว คุณพ่อเรวัต เรื่องชีวิน คุณแม่จันเนียม เจริญกุล สิรินาถ เรื่องชีวิน นันทพร เรื่องชีวิน น้องสาวทั้งสอง และหลานชายทั้งสาม รวมถึงเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคน ในสาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา และเพื่อนร่วมรุ่นในภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มีส่วนช่วยเหลือ สร้างแรงบันดาลใจ ผลักดันให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำ ดัชนีว่า เรียบเรียงข้อมูลดัชนีฉบับนี้ จนสามารถประสบผลสำเร็จตามความตั้งใจได้ด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ภวษา เรื่องชีวิน

52810093: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ปร.ด. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ศิลปกรรมไทย-ลาว / พลวัต / การดำรงอยู่ / ชุมชนลาว / ภาคตะวันออกเฉียงตอนบน

ภาษา เรื่องชีวิต: ลักษณะลาว: พลวัตและการดำรงอยู่ของศิลปกรรมไทย-ลาว

ในภาคตะวันออกเฉียงตอนบนของประเทศไทย (LAONESS: DYNAMISIM AND EXISTENCE OF THAI-LAOTIAN ART IN THE UPPER EASTERN REGION OF THAILAND)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: สุชาติ เกาทอง, M.Fine (PAINTING), ภาวดี มหาพันธ์, กศ.ม., 382 หน้า. ปี พ.ศ. 2557.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษารูปแบบของศิลปกรรมไทย-ลาว ในชุมชนลาวภาคตะวันออกเฉียงตอนบน เพื่อวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ อิทธิพลในงานศิลปกรรม และลักษณะร่วมที่ปรากฏ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตในการปรับเปลี่ยน และการผสมผสานรูปแบบงานศิลปกรรมไทย-ลาว เพื่ออธิบายลักษณะและปรากฏการณ์ทางสังคม ผ่านรูปแบบของงานศิลปกรรมในชุมชนลาวภาคตะวันออกเฉียงตอนบน 3. ศึกษาบทบาท และการดำรงอยู่ของงานศิลปกรรมไทย-ลาวที่เชื่อมโยงและมีผลต่อวิถีชีวิต แนวคิด และวัฒนธรรมของชุมชนลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน โดยใช้วิธีการดำเนินงานวิจัยแบบเชิงคุณภาพ และการเขียนวิจัยเชิงพรรณนา ด้วยการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์

ผลวิจัยพบว่า รูปแบบของงานศิลปกรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงตอนบนมีส่วนร่วมสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับรูปแบบของงานศิลปกรรมลาวอีสาน โดยมีลักษณะของวิถีชีวิตและความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายเป็นตัวกำหนดลักษณะโครงสร้างและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของศิลปกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะร่วมที่เป็นเอกลักษณ์ทางเชิงช่าง และด้วยเงื่อนไขของพื้นที่และเวลา ส่งผลให้เกิดพลวัตทางรูปแบบ จากปัจจัย ความสัมพันธ์ด้านเชื้อชาติต่อความสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและรัฐ รวมถึงอิทธิพลจากแนวคิด คติความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีส่วนในการผลักดันส่งผลให้ลักษณะของงานศิลปกรรมชุมชนเกิดขับเคลื่อนและการปรับเปลี่ยน รูปแบบของศิลปกรรม ซึ่งมีทั้งลักษณะจากการผสมผสาน การรับแบบอย่างแนวคิดและมีมือทางเชิงช่างที่มาจากกระบวนการต่าง ๆ ในการปรับรับทางวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งบริบทแวดล้อมและพัฒนาการทางด้านสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้ศิลปกรรมในชุมชนมีการเลียนแบบ กลืนกลาย ผิดซ้ำและสร้างใหม่ ส่งผลให้รูปแบบอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่เคยปรากฏเริ่มเลือนหาย เกิดค่านิยมของศิลปกรรมส่วนกลางตามสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของศิลปกรรมไทย-ลาวในชุมชนปัจจุบัน

52810093: MAJOR: THAI STUDIES, Ph.D. (THAI STUDIES)
(DOCTOR OF PHILOSOPHY PROGRAM IN THAI STUDIES)

KEYWORDS: THAI-LAOTIAN ART/ DYNAMISM/ EXISTENCE/ LAOTIAN
COMMUNITY/ UPPER EASTERN REGION OF THAILAND

PUVASA RUANGCHEWIN: LAONESS: DYNAMISIM AND EXISTENCE OF
THAI-LAOTIAN ART IN THE UPPER EASTERN REGION OF THAILAND. ADVISORY
COMMITTEE: SUCHAT THAOTHONG, M.FINE (PAINTING), PARADEE MAHAKHAN,
M.Ed. P.382, 2014.

The research aims 1) to study the characteristics of Thai-Laotian art in Laotian communities in the upper eastern region of Thailand for analyzing the concept, form, influence, and shared characteristics found in the artistic work, 2) to investigate the factors affecting the dynamism of change and integration in Thai-Laotian art for describing social phenomena expressed through artistic work of Laotian communities in the upper eastern region of Thailand, and 3) to examine the roles and existence of Thai-Laotian art related to and having impacts on lifestyle, attitude, and culture of Laotian communities in the upper eastern region of Thailand. The research is conducted by employing qualitative methods and the descriptive research methodology is used through data collection and analysis.

The findings show that the characteristics of art in the upper eastern region are partly related to Laotian art in the northeast region of Thailand. It reveals simple lifestyle through the pattern of folk art which is a unique shared craftsmanship. With area and time constraints, dynamism of characteristic has occurred. Some factors play important roles in the dynamism of artistic work. Those factors are race-ethnicity concern, community-state relation, concept, belief, value, and social norm. As a result, the characteristics of art are from either integration or adoption of concept and craftsmanship style which is a consequence of the altered environmental context, and social change, and, the artistic work of the studied communities is produced based on imitation, assimilation, reproduction, and rebuilding of the original work form. Then, the traditional unique style disappeared and has been replaced by the modern Thai artistic value as evidenced at the present in the Thai-Laotian art of those communities.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	6
แนวคำถามหลักของการวิจัย	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
ขอบเขตของการวิจัย	9
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
วิธีดำเนินการวิจัย	16
2 การตั้งถิ่นฐานและลักษณะทางสังคมของชุมชนไทย-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน	19
สมัยกรุงธนบุรี	21
สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์	24
ลักษณะทางกายภาพและสังคมวัฒนธรรมของชุมชนไทย-ลาว	
ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงตอนบน	36
กลุ่มชุมชนไทย-ลาว ในเขตจังหวัดนครนายก	38
กลุ่มชุมชนไทย-ลาว ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี	45
กลุ่มชุมชนไทย-ลาว ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา	51
กลุ่มชุมชนไทย-ลาว ในเขตจังหวัดจันทบุรี	60
สรุป	65

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 ลักษณะศิลปกรรมไทย-ลาวที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน.....	70
ลักษณะรูปแบบของศิลปกรรมลาว-ล้านช้าง.....	72
สถาปัตยกรรม ประเภทเจดีย์.....	73
สถาปัตยกรรม ประเภทลัทธิ (อุโบสถ).....	87
สถาปัตยกรรม ประเภทหอและกุฏิ.....	98
พระพุทธรูปในศิลปะลาว – ล้านช้าง.....	99
จิตรกรรมฝาผนัง (ซูปแต้ม) ในศิลปะลาว – ล้านช้าง.....	103
ลักษณะของงานศิลปกรรมไทย-ลาว ที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน.....	107
ความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบของอิทธิพลทางเชิงช่างในงานศิลปกรรมไทย-ลาว	
ในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน กับศิลปกรรมที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ	
ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	188
การวิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะลาวจากรูปแบบจากศิลปกรรมดั้งเดิม.....	189
การวิเคราะห์และเปรียบเทียบจากรูปแบบของศิลปกรรมกับอิทธิพลศิลปะ	
รัตนโกสินทร์.....	228
การวิเคราะห์ลักษณะร่วม: เอกลักษณะที่ปรากฏในงานศิลปกรรมไทย-ลาวใน	
ภาคตะวันออกเฉียงตอนบน.....	243
สรุปรูปแบบและลักษณะของศิลปกรรมลาวที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน.....	256
4 พลวัตและอิทธิพลในงานศิลปกรรมไทย-ลาว ภาคตะวันออกเฉียงตอนบน.....	268
พลวัตในงานศิลปกรรมไทย-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน.....	270
วิถีวิวัฒนาการที่ส่งผลต่องานศิลปกรรมไทย-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน.....	294
ปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม: ปัจจัยหลักในการปรับเปลี่ยนลักษณะ	
ศิลปกรรมชุมชน.....	300
อิทธิพลส่งผลต่อพลวัต การปรับเปลี่ยนและผสมผสานรูปแบบในงานศิลปกรรม	
ไทย-ลาว.....	315
แนวคิดและกระแสด้านการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติทางสังคมที่มีผลต่อพลวัตการ	
ปรับเปลี่ยนรูปแบบทางศิลปกรรม.....	322

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สรุป	336
5 บทบาทและการดำรงอยู่ของงานศิลปกรรมอันเนื่องในพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว	339
บทบาทของงานศิลปกรรมลาว: ความสัมพันธ์ต่อวิถีชุมชนในอดีต	339
บทบาทของงานศิลปกรรม: ภาพสะท้อนวิถีชุมชนความเป็นลาวในปัจจุบัน	343
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของงานศิลปกรรมในชุมชนลาวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียง ตอนบนปัจจุบัน	344
ส่วนของอำนาจรัฐ	347
ส่วนของชุมชนและองค์กรอิสระ	348
ข้อเสนอแนะและแนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์รูปแบบของงานศิลปกรรมลาว ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงตอนบน	351
6 บทสรุปผลและอภิปรายผล	359
พัฒนาการด้านเชิงช่างของรูปแบบงานศิลปกรรมไทย-ลาว ที่ปรากฏในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงตอนบนของประเทศไทย	359
ปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทย-ลาว ที่ปรากฏในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงตอนบนของประเทศไทย	362
พลวัตกับภาพสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมในงานศิลปกรรมไทย-ลาว	365
บทบาทและการดำรงอยู่ของงานศิลปกรรมไทย-ลาว	367
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	369
บรรณานุกรม	371
ประวัติย่อของผู้วิจัย	382

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3-1	รูปแบบศิลปะลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา..... 256
3-2	รูปแบบศิลปะลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน อำเภอศรีมหาโพธิ์จังหวัดปราจีนบุรี..... 261
3-3	รูปแบบศิลปะลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก..... 263
3-4	รูปแบบศิลปะลาวในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน อำเภอพนมสนธิ์จังหวัดชลบุรี.. 266

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 แผนผังกรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2-1 พื้นที่จังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	20
2-2 แผนที่อาณาเขตหัวเมืองลาว	20
2-3 แผนที่แสดงถิ่นฐานเดิมของชนชาวลาว	21
2-4 การตั้งถิ่นฐานของชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	34
2-5 แผนที่แสดงขอบเขตลุ่มน้ำบางปะกง	38
2-6 แผนที่แสดงขอบเขตลุ่มน้ำบางปะกงลุ่มน้ำปราจีน	38
2-7 แผนที่แสดงเขตการปกครองในจังหวัดนครนายก	39
2-8 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก	44
2-9 แผนที่อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก	45
2-10 แผนที่แสดงอาณาเขตในจังหวัดปราจีนบุรี	48
2-11 แผนที่อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี	49
2-12 แผนที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี	49
2-13 แผนที่อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี	49
2-14 แผนที่อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี	50
2-15 แผนที่อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี	50
2-16 แผนที่แสดงเขตการปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา	54
2-17 แผนที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	59
2-18 แผนที่อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา	60
2-19 แผนที่อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	60
2-20 แผนที่แสดงอาณาเขต จังหวัดชลบุรี	62
2-21 แผนที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	64
2-22 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของลาวเวียง ในปี พ.ศ. 2370	65
2-23 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของลาวเวียง ในปี พ.ศ. 2371	65
2-24 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของลาวเวียง ในปี พ.ศ. 2373	66
2-25 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของลาวพวนในปี พ.ศ. 2378	66

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2-26 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของลาวเวียงและลาวพวนในปี พ.ศ. 2380	66
2-27 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของลาวเวียงในปี พ.ศ. 2403	66
2-28 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของลาวเวียงในปี พ.ศ. 2404	67
3-1 ภาพเจดีย์วัดพระบวช เชียงแสน จังหวัดเชียงราย	73
3-2 เจดีย์วัดอาโพน หลวงพระบาง อิทธิพลศิลปะล้านนา	74
3-3 ภาพลายเส้น พระธาตุศรีสองรัก	75
3-4 พระธาตุศรีสองรัก ลักษณะเจดีย์ในศิลปกรรมลาว-ล้านช้าง	75
3-5 เจดีย์ทรงระฆังเหลี่ยมประดับด้วยแท่งสิ่งหีที่ฐานล่าง วัดเชียงม่วน หลวงพระบาง อิทธิพลศิลปะอยุธยา	76
3-6 ลักษณะฐานบัวที่มีลูกแก้วขนาดใหญ่ เจดีย์วัดเชียงทอง หลวงพระบาง อิทธิพลศิลปะ พม่า	76
3-7 ธาตุดำ ลักษณะของเจดีย์ทรงระฆังแปดเหลี่ยม	77
3-8 ลักษณะลายเส้นของธาตุดำ เจดีย์ทรงระฆังแปดเหลี่ยม	77
3-9 ส่วนยอดเป็นเจดีย์ทรงระฆังสี่เหลี่ยม พระธาตุบังพวน จังหวัดหนองคาย	78
3-10 ส่วนยอดเป็นเจดีย์เพ็ญมูม เจดีย์วัดเทพพลประดิษฐาราม จังหวัดหนองคาย	79
3-11 ส่วนเหนือเรือนธาตุ มีเรือนชั้นซ้อน และมียอดเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม พระธาตุหนอง สามหมื่น จังหวัดชัยภูมิ	79
3-12 อิทธิพลศิลปะจาม พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม	80
3-13 อิทธิพลศิลปะขอม พระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันเขต สปป.ลาว	80
3-14 ภาพลายเส้น เจดีย์ทรงระฆังเหลี่ยมขนาดเล็ก ที่วัดเชียงทอง หลวงพระบาง	81
3-15 เจดีย์ทรงระฆังเหลี่ยมขนาดเล็ก ที่วัดเชียงทอง หลวงพระบาง	81
3-16 ภาพลายเส้น เจดีย์วัดสภคาราม หลวงพระบาง	82
3-17 กลุ่มเจดีย์ทรงระฆังเหลี่ยมขนาดเล็กที่วัดสภคาราม หลวงพระบาง	82
3-18 ภาพลายเส้น เจดีย์วัดพูสีหลวงพระบาง	82
3-19 เจดีย์วัดพูสีหลวงพระบาง	82
3-20 ลายเส้น เจดีย์ทรงระฆังแปดเหลี่ยม องค์เล็กด้านล่าง วัดพูสี หลวงพระบาง	83

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-21 เจดีย์ทรงระฆังแปดเหลี่ยม องค์เล็กด้านล่าง วัดพูสี หลวงพระบาง	83
3-22 เจดีย์ทรงระฆังแปดเหลี่ยม วัดอาราม หลวงพระบาง.....	83
3-23 เจดีย์ทรงเครื่อง แบบรัตนโกสินทร์ วัดธาตุหลวง หลวงพระบาง	84
3-24 เจดีย์ทรงระฆังเหลี่ยมเพิ่มมุม ด้านหน้าทางขึ้นวัดพูสี หลวงพระบาง	84
3-25 เจดีย์ทรงระฆังเหลี่ยมเพิ่มมุม วัดสีสะเกด เวียงจันทน์	84
3-26 ลายเส้นเจดีย์ทรงระฆังเหลี่ยมเพิ่มมุม วัดสีสะเกด เวียงจันทน์	84
3-27 เจดีย์วัดธาตุหลวง หลวงพระบาง	85
3-28 ผังสรุปรูปแบบของเจดีย์ในศิลปะลาว	86
3-29 หน้าบัน วัดเชียงทอง หลวงพระบาง	88
3-30 หน้าบัน วัดใหม่สุวรรณภูมาราม	88
3-31 สวงผึ้ง วัดเชียงม่วน หลวงพระบาง	89
3-32 สวงผึ้ง วัดสีพุทธะบาท หลวงพระบาง	89
3-33 แขนนาง วัดธาตุน้อย หลวงพระบาง	89
3-34 ลายเส้นแขนนาง วัดสีสะเกด เวียงจันทน์	89
3-35 ซ้อฟ้า และโหง่ วัดอาราม หลวงพระบาง	90
3-36 ซ้อฟ้า วัดธาตุน้อย หลวงพระบาง	91
3-37 ซ้อฟ้า วัดธาตุหลวง หลวงพระบาง	91
3-38 โหง่ และวันแล่น วัดอาราม หลวงพระบาง.....	91
3-39 คันดก วัดจุมค้อง หลวงพระบาง	92
3-40 คันดก วัดอินแปง เวียงจันทน์.....	92
3-41 สิมแบบหลวงพระบาง วัดเชียงทอง หลวงพระบาง ..	93
3-42 สิมแบบไทลื้อ วัดธาตุหลวง หลวงพระบาง	94
3-43 สิมแบบเชียงขวาง วัดคิสี หลวงพระบาง.....	94
3-44 สิมแบบเวียงจันทน์ หอพระแก้ว นครเวียงจันทน์.....	95
3-45 สิมแบบเวียงจันทน์ รูปแบบใหม่ วัดองค์ดื้อ นครเวียงจันทน์	96
3-46 สิมแบบผสม วัดแสนสุขาราม หลวงพระบาง	97

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-47 ลิมแบบผสม วัดใหม่สุวรรณภูมาราม หลวงพระบาง	97
3-48 ลิมแบบพื้นบ้าน	97
3-49 อุบมุง วัดใหม่สุวรรณภูมาราม หลวงพระบาง	98
3-50 พระพุทธรูปวัดเชียงทอง หลวงพระบาง	100
3-51 พระเจ้าองค์ดี วัดพระเจ้าองค์ดีอมะหาวิหาน นครเวียงจันทน์	101
3-52 ชุดพระพุทธรูปยืน ปางห้ามสมุทร, ปางเปิดโลก, ปางถวายเนตร หอพระแก้ว นครเวียงจันทน์	102
3-53 จิตรกรรมฝาผนัง (อุบแต้ม) กลุ่มช่างพื้นบ้าน วัดไชยศรี จังหวัดขอนแก่น	105
3-54 จิตรกรรมฝาผนัง (อุบแต้ม) อิทธิพลช่างหลวงกรุงเทพฯ วัดหน้าพระธาตุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา	105
3-55 จิตรกรรมฝาผนัง (อุบแต้ม) อิทธิพลวัฒนธรรมผสมล้านช้าง-กรุงเทพฯ วัดเรไรย์ จังหวัดมหาสารคาม	106
3-56 เจดีย์วัดแสงสว่าง อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี	110
3-57 ลายเส้น เจดีย์วัดแสงสว่าง อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี	110
3-58 ธาตุฝุ่น เมืองเชียงขวาง	111
3-59 เจดีย์วัดเชียงงา อำเภอบ้านหมี่ ลพบุรี	111
3-60 กระเบื้องเคลือบประดับบริเวณบัวปากกระพัง วัดแสงสว่าง	112
3-61 เจดีย์ทรงระฆังวัดหมื่นนา หลวงพระบาง	112
3-62 อุบมุง วัดแสงสว่าง	112
3-63 ด้านข้างอุโบสถเก่า	114
3-64 ด้านหลังของพระอุโบสถเก่าด้านนอก	114
3-65 หน้าบันเป็นปูนปั้นรูปครุฑ	114
3-66 ภาพเขียนสีจิตรกรรมฝาผนัง	114
3-67 ฐานบัวลูกแก้ว และใบเสมากรอบฐานพระอุโบสถเก่า วัดแสงสว่าง	115
3-68 อุโบสถแบบลิมโอง วัดระฆอย	116
3-69 ใบเสมากรอบพระอุโบสถเป็นศิลาแลง	116

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-70 พระประธานในลิมเก้าวัดสระข่อย	116
3-71 ฐานซุกซีมีการวาดลวดลายเขียนสี	116
3-72 พระอุโบสถไม้ วัดเกาะแก้วสทวาร	117
3-73 อุโบสถเก่า วัดเมืองกาย	118
3-74 รูปปั้นสิงโตบันไดด้านหน้าทางเข้า	118
3-75 ลายเส้นพระอุโบสถเก่า วัดเมืองกาย	119
3-76 รูปแบบของพระอดีตพุทธในจิตรกรรมฝาผนังด้านบน	120
3-77 พระอดีตพุทธ จิตรกรรมฝาผนัง ด้านบน	120
3-78 ภาพพระอดีตพุทธทรงเครื่อง จิตรกรรมฝาผนังสกัดหน้า ด้านบน	120
3-79 ห้องภาพที่ 1-4 ผนังทิศใต้ อุโบสถเก่า วัดเมืองกาย	121
3-80 ห้องภาพที่ 1 พุทธประวัติตอนอัชบาลนิโครธ	122
3-81 ห้องภาพที่ 3 พระเวสสันดรชาดก กัณฑ์ทศพรและทานกัณฑ์	122
3-82 ห้องภาพที่ 6 ผนังทิศตะวันออก เขียนภาพพุทธประวัติตอนโปรดพุทธมารดา	122
3-83 ห้องภาพที่ 7 ผนังทิศเหนือ เขียนเรื่องพระเวสสันดรชาดก ภาพขบวนทหาร	122
3-84 ขบวนเรือทหาร	122
3-85 ผนังทิศเหนือ	122
3-86 ลวดลายดอกไม้อิทธิพลศิลปะจีน พระอุโบสถเก่า วัดเมืองกาย	124
3-87 การแต่งกายผู้คนชาวจีน พระอุโบสถเก่า วัดเมืองกาย	124
3-88 จิตรกรรมความสมบูรณ์ของธรรมชาติ	125
3-89 จิตรกรรมวิถีชีวิตผู้คนและชาวบ้าน	125
3-90 ตัวอักษรธรรม	125
3-91 ตัวอักษรไทย	125
3-92 ธงชาติมีรูปช้างอยู่ตรงกลาง จิตรกรรมฝาผนังวัดเมืองกาย	126
3-93 เรือสินค้า จิตรกรรมฝาผนังวัดเมืองกาย	126
3-94 เจดีย์ทรงระฆัง วัดมหาเจดีย์ ก่อนบูรณะ	127
3-95 ภาพเจดีย์ทรงระฆัง ขนาดใหญ่ วัดมหาเจดีย์	128

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-96 ภาพลายเส้น เจดีย์ทรงระฆัง ขนาดใหญ่ วัดมหาเจดีย์	128
3-97 ภาพพระอุโบสถเก่า วัดมหาเจดีย์	130
3-98 อุโบสถใหม่ วัดมหาเจดีย์	131
3-99 ลักษณะช่องประตูและหน้าต่าง อุโบสถใหม่ วัดมหาเจดีย์	131
3-100 ศาลาหอฉันและพระธาตุ บริเวณวัดเตาเหล็กในอดีต	132
3-101 พระอุโบสถเก่าก่อนการบูรณะ	132
3-102 หลวงพ่อหลวง (พระศพพลดลศรีเวียงวโรดม) พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย	133
3-103 ลายเส้น ล้อมเก่าวัดเตาเหล็ก	134
3-104 ล้อมเก่าวัดเตาเหล็ก ในปัจจุบัน	134
3-105 ภาพเขียนพระพุทธรูปหลังพระประธาน	134
3-106 วิถีชีวิตในงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดเตาเหล็ก	135
3-107 งานประดับปูนปั้นนูนต่ำด้านหน้าพระอุโบสถก่อนบูรณะ	135
3-108 จิตรกรรมฝาผนังด้านหน้าพระอุโบสถ	135
3-109 จิตรกรรมฝาผนังด้านข้างพระอุโบสถ	135
3-110 จิตรกรรมฝาผนัง ด้านนอกส่วนบน วัดเตาเหล็ก ฉะเชิงเทรา	136
3-111 ผลงานการวาดของ พระเทวาภินิมิตร	137
3-112 จิตรกรรมฝาผนัง ด้านนอกแบบดั้งเดิม วัดเตาเหล็ก ฉะเชิงเทรา	137
3-113 ภาพลายเส้นสิ่งประดับหัวบันได	138
3-114 สิ่งประดับหัวบันได	138
3-115 ลายเส้นธาตุ วัดเตาเหล็ก	138
3-116 ธาตุเตาเหล็ก หลังการบูรณะตามลักษณะของศิลปกรรมล้านช้าง	138
3-117 หลวงพ่อสัมฤทธิ์ พระพุทธรูปศิลปะลาว วัดเตาเหล็ก	139
3-118 ลายเส้นหลวงพ่อสัมฤทธิ์ พระพุทธรูปศิลปะลาว วัดเตาเหล็ก	139
3-119 ด้านหน้าพระอุโบสถเก่า	140
3-120 ด้านหลังพระอุโบสถเก่า	140
3-121 ด้านในหลังคาผูกพังเสียหาย และมีพระประธานตั้งอยู่	141

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-122 จิตรกรรมภาพเขียนลายประดับกรอบและซุ้มประตูด้านใน	141
3-123 เสมารอบพระอุโบสถ	141
3-124 ปูนปั้นรูปสิงโตบนหลังคาสิมวัดนาเหล้าบก	142
3-125 ปูนปั้นรูปเศียรนาคบนหลังคาสิมวัดนาเหล้าบก	142
3-126 พระอุโบสถใหม่ วัดนาเหล้าบก	143
3-127 โครงสร้างอุโบสถเก่าวัดโคกหัวข้าว	145
3-128 โครงสร้างด้านหน้าอุโบสถเก่าวัดโคกหัวข้าว	145
3-129 ส่วนหลังคา โบสถ์เก่า วัดโคกหัวข้าว	146
3-130 ปูนปั้นลายดอกพุดตาล บริเวณซุ้มหน้าต่าง	146
3-131 ด้านหน้าของอุโบสถใหม่วัดโคกหัวข้าว	146
3-132 อุโบสถใหม่วัดโคกหัวข้าว	146
3-133 พระอดีตพุทธเจ้าห่มจีวรแบบทรงเครื่อง	148
3-134 พระอดีตพุทธเจ้าในงานจิตรกรรมฝาผนัง อุโบสถเก่าวัดชลวารี (บ้านเลื้อ)	148
3-135 พระอุโบสถใหม่ วัดชลวารี (บ้านเลื้อ)	149
3-136 ภาพพระอุโบสถเก่า วัดเมืองแมด ก่อนการบูรณะ	150
3-137 ด้านหน้าพระวิหาร วัดเมืองแมด	150
3-138 ภาพด้านหลังพระอุโบสถเก่า วัดเมืองแมด ปัจจุบัน	151
3-139 ด้านในพระวิหารมีใบเสมาตั้งอยู่รวม 8 ใบ	151
3-140 ภายในพระวิหาร	151
3-141 หลวงพ่อพุทธรังสีมงคล พระประธาน วัดเมืองแมด	151
3-142 ลักษณะพระอุโบสถใหม่ วัดเมืองแมด	152
3-143 ด้านข้างของพระอุโบสถ วัดเชียงใต้	153
3-144 ด้านหน้าของพระอุโบสถ	153
3-145 พระพุทธรูปภายในวิหาร วัดเชียงใต้	153
3-146 ลักษณะพระกรรมใหญ่	153
3-147 พระอุโบสถ วัดบ้านแล้ง	154

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-148 ภายในพระอุโบสถ วัดบ้านแล้ง	155
3-149 หน้าบัน พระอุโบสถ วัดบ้านแล้ง	155
3-150 พระอุโบสถ วัดหนองเค็ด	156
3-151 ภาพเขียนลายเส้นประดับซุ้มหน้าต่างของพระอุโบสถ	156
3-152 ภาพเขียนลายเส้นประดับซุ้มประตูของพระอุโบสถ	156
3-153 พระอุโบสถ วัดจอมมณี.....	157
3-154 ด้านหน้าพระอุโบสถ วัดจอมมณี	158
3-155 พระพุทธรูปประธานภายในพระอุโบสถ	158
3-156 งานประดับปูนปั้นซุ้มประตู มุขด้านหน้า วัดจอมมณี.....	159
3-157 พระพุทธรูปประธาน วัดจอมมณี	159
3-158 ด้านหน้าของพระอุโบสถมีรูปปั้นยักษ์ยืนอยู่	161
3-159 ด้านนอกกำแพงแก้วของพระอุโบสถมีการตั้งเสาหงส์	161
3-160 คันทวยนาคเลียนแบบเมืองหลวง	161
3-161 ลักษณะการเขียนเทพชุมนุมซ้อนกัน 4 ชั้น	162
3-162 ภาพผนังสกัดด้านหน้า เป็นภาพพระแม่ธรณีบีบมวยผม	162
3-163 พระประธานในพระอุโบสถ	162
3-164 ภายในพระอุโบสถมีภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังโดยรอบ	162
3-165 เจดีย์ทรงระฆังย่อมุมไม้สิบสอง วัดใต้ตันลาน	163
3-166 หอไตรกลางน้ำวัดใต้ตันลาน	164
3-167 หลวงพ่อติ้ว วัดหัวถนน	165
3-168 ลายเส้นหลวงพ่อดิ้ว วัดหัวถนน	165
3-169 วิหารพระพุทธรูปมิ่งเมือง	166
3-170 พระพุทธรูปมิ่งเมือง	167
3-171 ภาพลายเส้น พระพุทธรูปมิ่งเมือง	167
3-172 พระวิหารด้านหลัง วัดดง	169
3-173 ด้านข้าง วัดดง	169

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-174 หน้าบันพระวิหาร วัดดง	169
3-175 พระวิหารด้านหน้า	169
3-176 พระวิหารด้านหลังมีซุ้มเสมาติดฐานพระอุโบสถ และเจดีย์อัฐิ 2 องค์ตั้งอยู่	169
3-177 ภายในพระวิหาร	171
3-178 พุทธลักษณะแบบศิลปะลาวของพระพุทธรูปในพระวิหาร	171
3-179 ลายที่ฐานซุ้มซีก	172
3-180 ลายฐานพระพุทธรูป	172
3-181 ด้านหน้าของพระอุโบสถ วัดใหญ่ทักษิณาราม	173
3-182 ด้านข้างของพระอุโบสถ วัดใหญ่ทักษิณาราม	173
3-183 ด้านหลังพระอุโบสถ วัดใหญ่ทักษิณาราม	173
3-184 ซ่อฟ้าแบบลาวบริเวณกลางสันหลังคาพระอุโบสถ	174
3-185 หน้าบันและโค้งคิ้วหน้าพระอุโบสถ	174
3-186 ซุ้มหน้าต่าง	174
3-187 รูปสลักบานประตูไม้หน้าพระอุโบสถ ด้านขวาบน	174
3-188 รูปสลักบานประตูไม้หน้าพระอุโบสถ ด้านขวาล่าง	174
3-189 รูปสลักบานประตูไม้หน้าพระอุโบสถ ด้านซ้ายบน	174
3-190 รูปสลักบานประตูไม้หน้าพระอุโบสถ ด้านซ้ายล่าง	174
3-191 ซุ้มประตูแบบโค้งมีรูปปั้นทหารยืนเฝ้าแบบตะวันตก	175
3-192 หน้าบันด้านหลังพระอุโบสถ	175
3-193 คันทวยรูปพญานาค	175
3-194 คันทวยสลักเป็นรูปพญานาค	175
3-195 ฐานอาคารแบบบัวงอน	176
3-196 กรอบหน้าต่าง เป็นลวดลายปูนปั้น ซุ้มเลียนแบบหน้าบันลวดสองชั้นภายในเป็นลาย ดอกไม้และใบเทศ	176
3-197 ซุ้มประตูทรงมณฑป	176
3-198 อาคารพระอุโบสถวัดอุดมธานี	177

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-199 หน้าบันพระอุโบสถ	178
3-200 ชุ่มหน้าต่างพระอุโบสถ	178
3-201 ด้านหน้าพระอุโบสถ	178
3-202 ชุ่มประตูพระอุโบสถ	178
3-203 ลายด้านล่างฐานอาคารพระอุโบสถ	179
3-204 ภายในพระอุโบสถ ..	179
3-205 อาคารพระอุโบสถเก่า วัดแก้วตา	180
3-206 ด้านข้างพระอุโบสถ	180
3-207 ด้านหน้าพระอุโบสถเก่ากับจิตรกรรมฝาผนังด้านนอก	180
3-208 ผนังด้านในมีร่องรอยจิตรกรรมฝาผนัง	180
3-209 ภายในของพระอุโบสถเก่า.....	180
3-210 ด้านหลังพระอุโบสถ มีสถูปอัฐิตั้งอยู่	180
3-211 จิตรกรรมฝาผนังด้านนอก.....	181
3-212 จิตรกรรมฝาผนังด้านใน	181
3-213 ด้านหน้าพระอุโบสถวัดโพธิ์ไทร	182
3-214 ด้านหลังพระอุโบสถวัดโพธิ์ไทร.....	182
3-215 พระประธานปางมารวิชัย	183
3-216 ฐานพระพุทธรูปมีผ้าทิพย์ห้อย ปั้นปูนเป็นลวดลายค้ำคาว และนกกะเรียน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเจดีย์	183
3-217 ลวดลายดอกโบตั๋น พระเจดีย์แบบทรงเครื่องย่อมุมไม้สิบสอง วัดโพธิ์ไทร	183
3-218 พระเจดีย์แบบทรงเครื่องย่อมุมไม้สิบสอง วัดโพธิ์ไทร	183
3-219 พระอุโบสถ วัดกุดตะเคียน	184
3-220 นาคปักบริเวณสันตะเพี	185
3-221 เศียรนาคปูนปั้นบริเวณทางขึ้นบันได	185
3-222 ลวดลายชุมประตูทางเข้าอุโบสถ	185
3-223 พระพุทธรูปประธาน วัดกุดตะเคียน	186

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-224 ลวดลายที่ฐานชุกชี	186
3-225 พระพุทธรูปมีจีวรเป็นลายดอกพิกุล และมีลายนักษัตรที่ฐาน	186
3-226 ศาลาการเปรียญ	187
3-227 หน้าต่างเป็นบานเปิดลักษณะแบบ ฝาพับผาย	187
3-228 ลักษณะของช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ และหน้าบัน ศาลาการเปรียญ วัดกุดตะเคียน	187
3-229 ลายเส้นสันนิษฐานรูปแบบลิ่มโปร่งแบบดั้งเดิม ในชุมชนลาว	190
3-230 แผนผังสรุปรูปแบบประเภทของลิ่มอีสาน	192
3-231 ลิ่มโถงวัดสระซ้อย จ.ปราจีนบุรี	193
3-232 ลิ่มโถง ของลิ่มแก้ววัดป่าใหญ่ (มหาวนาราม) อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	194
3-233 ลิ่มวัดโพธิ์ชัยเสมาราม อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์	194
3-234 ลิ่มวัดทุ่งสว่างปะโค บ้านปะโค ตำบลปะโค อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี	194
3-235 ภายในของลิ่มวัดทุ่งสว่างปะโค บ้านปะโค ตำบลปะโค อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี	194
3-236 ลายเส้น ลิ่มวัดทุ่งสว่างปะโค บ้านปะโค ตำบลปะโค อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี	195
3-237 ลิ่มวัดเตาเหล็ก อ.พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการบูรณะ	196
3-238 ลิ่มวัดเตาเหล็ก อ.พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการบูรณะ	196
3-239 เปรียบเทียบโครงสร้างลิ่ม ลิ่มวัดเมืองกาย อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และลิ่มวัดโคกศรีสะเกษ อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา	197
3-240 เปรียบเทียบโครงสร้างลิ่มวัดป่าไร่ไร่ หรือวัดบ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน มหาสารคาม และลิ่มวัดเตาเหล็ก พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	198
3-241 เปรียบเทียบรูปแบบหลังคาของลิ่มวัดศรี หลวงพระบาง สปป.ลาว และลิ่ม วัดเตาเหล็ก พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	198
3-242 โครงสร้างเสาของรูปแบบลิ่มโถงภายในลิ่มแก้ววัดดง	199
3-243 ด้านข้างลิ่มวัดดง	199
3-244 ด้านข้างของลิ่มวัดโพธิ์ไทร	199

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-245 โครงสร้างด้านหน้าและประตูทางเข้าเป็นบานเฟี้ยม วัดดง	200
3-246 โครงสร้างด้านหน้าและประตูทางเข้าเป็นบานเฟี้ยม วัดโพธิ์ไทร	200
3-247 สิมไม้วัดบ้านแล้ง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	200
3-248 สิมไม้วัดแก้วสภาร อำเภอสรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี	200
3-249 ลายเส้น สิมไม้วัดชูประศาสนาราม อ. ศรีขรรค์ จังหวัดสุรินทร์	201
3-250 สิมไม้ วัดเจริญทรงธรรม อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำพู	202
3-251 ผังสรุปรูปแบบสิมดั้งเดิมในชุมชนลาวภาคตะวันออกเฉียงตอนบน	202
3-252 พระอุโบสถใหญ่ทักษิณาราม	203
3-253 ซ่อฟ้า วัดใหญ่ทักษิณาราม	204
3-254 ซ่อฟ้าวัดอินแปลง เวียงจันทน์	204
3-255 ซ่อฟ้ากลางสันหลังคา รูปนาคและรูปเจดีย์	204
3-256 สิมวัดท่าเกวียนในอดีต	206
3-257 สิมวัดนาเหล้าบก	207
3-258 สิมวัดโคกหัวข้าว	207
3-259 สิมวัดสะเทียหนอง จ.เลย	208
3-260 สิมวัดหายโคก จ.หนองคาย	208
3-261 สิมวัดโคกนาดี สกลนคร	208
3-262 สิมวัดกลาง นครพนม	208
3-263 ผังสรุปรูปแบบสิมดั้งเดิมแบบผสมในภาคตะวันออกเฉียงตอนบน	209
3-264 ลายเส้น เจดีย์วัดแสงสว่าง จ.ปราจีนบุรี	211
3-265 ลายเส้น เจดีย์วัดมหาเจดีย์ จ.ฉะเชิงเทรา	211
3-266 ลายเส้น เจดีย์วัดธาตุฝุ่น เขียงขวาง	212
3-267 ลายเส้น เจดีย์แบบมอญ	212
3-268 ภาพเปรียบเทียบยอดเจดีย์บัวทรงกลุ่มเถาที่ค่อนข้างห่างกัน ของเจดีย์วัดมหาเจดีย์ เจดีย์วัดแสงสว่าง และเจดีย์วัดหมื่นนาชมพุทธาราม	213
3-269 อุบมุง เจดีย์วัดมหาเจดีย์ พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	214

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-270 อุบมุง เจดีย์ วัดแสงสว่าง ปราจีนบุรี	214
3-271 อุบมุง เจดีย์ วัดหมื่นนาชมพุทธาราม หลวงพระบาง	214
3-272 เจดีย์วัดศรีธาตุหรือวัดเตาเหล็ก	214
3-273 ลายเส้นเจดีย์ วัดเตาเหล็ก.....	214
3-274 เจดีย์วัดแสนสุขาราม เมืองหลวงพระบาง	215
3-275 เจดีย์วัดสกลสุขาราม เมืองหลวงพระบาง	215
3-276 เจดีย์วัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง	215
3-277 ภาพผังรูปแบบเจดีย์ศิลปะลาวดั้งเดิมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	216
3-278 พุทธลักษณะแบบศิลปะลาวของพระพุทธรูปในพระวิหารวัดดง (องค์หลัง)	218
3-279 พระพุทธรูปในอุโบสถวัดใหม่สุวรรณภูมาราม	218
3-280 พระพุทธรูปศิลปะลาว หลวงพ่อสัมฤทธิ์ วัดเตาเหล็ก	218
3-281 พระพุทธรูปศิลปะลาว วัดศรีบุญเรือง จังหวัดมุกดาหาร	218
3-282 กลุ่มพระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะแบบพื้นบ้าน ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	219
3-283 พระติ้ว-พระเทียม วัดโกลาส จังหวัดนครพนม	222
3-284 พระพุทธรูปไม้ที่วิหารพระพุทรมิ่งเมือง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	222
3-285 ผังรูปแบบพระพุทธรูปแบบดั้งเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	223
3-286 ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ วัดเตาเหล็ก	224
3-287 จิตรกรรมฝาผนัง ด้านนอกแบบดั้งเดิม วัดเตาเหล็ก ฉะเชิงเทรา	225
3-288 จิตรกรรมฝาผนัง ภาพอาคารแบบตะวันตก	226
3-289 จิตรกรรม พระอดีตพุทธเจ้าแบบทรงเครื่องวัดเมืองกาย	226
3-290 อดีตพุทธเจ้าแบบทรงเครื่อง วัดบ้านเลื้อย ชลบุรี	226
3-291 จิตรกรรม พระอดีตพุทธเจ้าวัดเมืองกาย	226
3-292 อดีตพุทธเจ้า ส่วนล่างของผนัง วัดป่าเรไรย์ มหาสารคาม	226
3-293 รั้วการจัดขบวนทหาร วัดเมืองกาย	227
3-294 ขบวนทหาร วัดป่าเรไรย์ มหาสารคาม	227
3-295 พระอุโบสถเก่า วัดเมืองแมด ก่อนการบูรณะ	229

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-296 พระอุโบสถเก่า วัดเมืองแมด ซึ่งเปลี่ยนเป็นวิหารในปัจจุบัน.....	229
3-297 ด้านหลังพระอุโบสถเก่า วัดเมืองแมด ปัจจุบัน	230
3-298 ด้านหลังพระอุโบสถ วัดจันทบุรี นครเวียงจันทน์	230
3-299 พระอุโบสถใหม่ วัดเมืองแมด ปัจจุบัน	230
3-300 พระอุโบสถ วัดบ้านแล้ง	231
3-301 พระอุโบสถ วัดแก้วสภาร	231
3-302 พระอุโบสถ วัดอุดมธานี	232
3-303 พระอุโบสถ วัดกุดตะเคียน	232
3-304 ซุ้มหน้าต่าง วัดอุดมธานี	232
3-305 ซุ้มหน้าต่าง วัดกุดตะเคียน	232
3-306 ซุ้มประตู วัดอุดมธานี	233
3-307 ซุ้มประตู วัดกุดตะเคียน	233
3-308 ลวดลายอย่างเทศ ฐานชุกชี วัดดง	234
3-309 ลวดลายอย่างเทศ ฐานชุกชี วัดอุดมธานี	234
3-310 ลวดลายอย่างเทศ ฐานอุโบสถ วัดกุดตะเคียน	234
3-311 ฐานชุกชี วัดกุดตะเคียน	234
3-312 ฐานชุกชี วัดดง	234
3-313 ฐานอุโบสถ วัดอุดมธานี	234
3-314 อุโบสถใหม่ วัดมหาเจดีย์	235
3-315 ลักษณะหน้าต่างและประตู อุโบสถใหม่ วัดมหาเจดีย์	236
3-316 พระอุโบสถใหม่ วัดมหาเจดีย์	236
3-317 พระอุโบสถ วัดหนองแดง จังหวัดน่าน.....	236
3-318 อุโบสถ วัดไต้ต้นลาน พนัสนิคม ชลบุรี	237
3-319 คันทวยขนาดเลียนแบบเมืองหลวง	237
3-320 ผังอุโบสถลาวที่ได้รับอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์	238
3-321 เจดีย์ทรงเครื่อง วัดโพธิ์ไทร	239

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-322 บัวทรงกลมและลายดอกโบตั๋น ที่องค์เจดีย์	239
3-323 เจดีย์เหลี่ยมทรงเครื่อง วัดใต้ตันลาน จังหวัดชลบุรี	239
3-324 ลักษณะพระพุทธรูป วัดกุดตะเคียน นครนายก	240
3-325 ลักษณะการเขียนเทพชุมนุมซ้อนกัน 4 ชั้น ..	242
3-326 ผินงัดด้านหน้า เป็นภาพพระแม่ธรณีบีบมวยผม	242
3-327 เหล่าเทวดา มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า	242
3-328 พระพุทธเจ้าตอนเสด็จพระปริณิพพาน	242
3-329 จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ วัดอุดมธานี	243
3-330 พระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	243
3-331 เครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์	243
3-332 สิมโถง วัดสระซ้อย	245
3-333 สิมไม้ วัดแก้วสกลาร	245
3-334 สิมก่อผนังแบบที่วัดเตาเหล็ก พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	246
3-335 สิมก่อผนังแบบที่วัดเมืองกาย พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	246
3-336 สิมวัดนาเหล่าบก พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	246
3-337 สิมวัดโคกหัวข้าว พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	246
3-338 เจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม วัดเตาเหล็ก พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	247
3-339 ฐานบัวบนที่ปรากฏในเจดีย์วัดมหาเจดีย์ พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	247
3-340 ฐานบัวบนที่ปรากฏในเจดีย์วัดสกลาราม หลวงพระบาง	247
3-341 จิตรกรรมฝาผนัง วัดเตาเหล็ก	248
3-342 ซ่อฟ้าวัดใหญ่ทักษิณาราม จังหวัดนครนายก	250
3-343 ซ่อฟ้าวัดมหาเจดีย์ พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	250
3-344 โหงวแบบปากนก หรือปากครุฑ ศาลาการเปรียญ วัดกุดตะเคียน นครนายก	251
3-345 โหงวแบบปากปลาหรือปากหงส์ วัดบ้านด้าย จังหวัดอุบลราชธานี	251
3-346 วันเล่นบนสันหลังคา วัดโพธิ์นิมิตต์ จังหวัดสุรินทร์	252
3-347 วันเล่นบนสันหลังคา วัดห้วยสนุก จังหวัดร้อยเอ็ด (ปัจจุบันหายไปหมดแล้ว)	252

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-348 วันเล่นบนสันหลังคา วัดอุดมธานี นครนายก	252
3-349 วันเล่นบนสันหลังคา วัดใหม่หนองเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	252
3-350 วันเล่นบนสันหลังคา วัดอาราม เมืองหลวงพระบาง	253
3-351 วันเล่นบนสันหลังคา วัดสกลิขาราม เมืองหลวงพระบาง	253
3-352 คันดกรูปเศียรนาค วัดองค์ดี เมืองเวียงจันทน์	253
3-353 คันดกรูปเศียรนาค วัดจุมคอง เมืองหลวงพระบาง	253
3-354 คันดกรูปเศียรนาค วัดโคกหัวข้าว ฉะเชิงเทรา	253
3-355 หน้าบันวัดเตาเหล็ก ลายก้านขดผสมกับลายเทพพนม อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	254
3-356 หน้าบันเขียนสี ลายพระอินทร์ทรงช้างสามเศียร ล้อมรอบด้วยลายดอกโบตั๋น วัดนาเหล้าบก อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	254
3-357 หน้าบันด้านหน้า วัดใหญ่ทักษิณาราม ลายก้านขดผสมกับลายเทพพนม นครนายก	254
3-358 หน้าบันไม้แกะสลัก วัดดง ลายก้านขดและดอกกัลลากับ อำเภอเมืองนครนายก	254
3-359 หน้าบันปูนปั้น ลายครุฑ และเขียนสี ลายดอกโบตั๋น วัดแสงสว่าง ปราจีนบุรี	255
3-360 หน้าบันลายดอกกัลลากับ ผสมกับช้างสามเศียร วัดจันทบุรี เวียงจันทน์	255
3-361 หน้าบันลายดอกกัลลากับ และพระพุทธรูปเจ้า วัดอาราม หลวงพระบาง	255
3-362 ลายไม้แกะสลัก ลายดอกกัลลากับ วัดเที่ยงทอง หลวงพระบาง	255
4-1 สิมที่วัดเตาเหล็ก หลังคาแบบเชียงขวาง พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	272
4-2 สิมวัดเมืองกาย พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	272
4-3 พระอุโบสถ วัดบ้านแล้ง ฉะเชิงเทรา	273
4-4 พระอุโบสถ วัดแก้วสุวรรณ	273
4-5 พระอุโบสถ วัดโพธิ์ไทร นครนายก	274
4-6 เจดีย์วัดมหาเจดีย์ พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	274
4-7 เจดีย์ วัดแสงสว่าง ปราจีนบุรี	274
4-8 เจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม วัดเตาเหล็ก	275
4-9 เจดีย์ทรงเครื่อง วัดโพธิ์ไทร	275

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-10 เจดีย์คู่ วัดดง นครนายก	276
4-11 เจดีย์วัดแก้วตา นครนายก	276
4-12 ภาพเปรียบเทียบโกศทองบรรจุพระศพ	276
4-13 พุทธลักษณะแบบศิลปะลาวของพระพุทธรูปในพระวิหารวัดดง (องค์หลัง)	277
4-14 พระพุทธรูปศิลปะลาว หลวงพ่อสัมฤทธิ์ วัดเตาเหล็ก	277
4-15 พระพุทธรูปปูนปั้น วัดเมืองกาย พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	277
4-16 พระพุทธรูปปูนปั้นในวิหาร วัดเมืองแมต พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	277
4-17 พระพุทธรูปปูนปั้นวัดจอมณี พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	277
4-18 พระพุทธรูปมิ่งเมือง	278
4-19 หลวงพ่อด้วง วัดหัวถนน	278
4-20 จิตรกรรมฝาผนัง ด้านใน พระอุโบสถเก่าวัดเตาเหล็ก ฉะเชิงเทรา	280
4-21 จิตรกรรมด้านนอก พระอุโบสถเก่า วัดเตาเหล็ก ฉะเชิงเทรา	280
4-22 พระอุโบสถวัดใหญ่ทักษิณาราม นครนายก	281
4-23 พระอุโบสถวัดใต้ต้นลาน ชลบุรี	281
4-24 พระอุโบสถวัดอุดมธานี นครนายก	282
4-25 พระอุโบสถวัดกุดตะเคียน นครนายก	282
4-26 สิมเก่าวัดเมืองแมต	283
4-27 สิมเก่าวัดนาเหล้าบก	283
4-28 สิมวัดโคกหัวข้าว	283
4-29 เจดีย์ทรงเครื่อง วัดใต้ต้นลาน ชลบุรี	284
4-30 เจดีย์ทรงเครื่อง วัดท่าลาดเหนือ ฉะเชิงเทรา	284
4-31 พระพุทธรูป วัดพราหมณี นครนายก	286
4-32 พระพุทธรูป วัดกุดตะเคียน นครนายก	286
4-33 พระพุทธรูป วัดพิบูลแก้ว นครนายก	286
4-34 จิตรกรรมฝาผนัง ภาพลัตวันน้ำ วัดเมืองกาย ฉะเชิงเทรา	287
4-35 จิตรกรรมฝาผนัง ภาพอาคารแบบตะวันตก วัดเมืองกาย ฉะเชิงเทรา	287

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-36 ภาพเหล่าเทวดา มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า	287
4-37 ภาพพระพุทธเจ้าตอนเสด็จพระปริณิพพาน	287
4-38 ภาพเขียนสีจิตรกรรมฝาผนัง ด้านหลังพระอุโบสถ วัดแสงสว่าง	288
4-39 หน้าบันเสาประดับกรอบประตู วัดนาเหล่าบก พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	288
4-40 ลายซุ้มหน้าบันเสาประดับกรอบประตู วัดโพธิ์ศรีจิกตุ๋ จังหวัดอำนาจเจริญ	288
4-41 แบบมาตรฐานพุทธศาสนสถาน 1	289
4-42 แบบมาตรฐานพุทธศาสนสถาน 2	289
4-43 แบบมาตรฐานพุทธศาสนสถาน 3	289
4-44 พระอุโบสถเก่า วัดเมืองแมด	290
4-45 พระอุโบสถ วัดบ้านแล้ง	290
4-46 พระอุโบสถ วัดจอมมณี	290
4-47 พระอุโบสถใหม่ วัดเมืองแมด	290
4-48 พระอุโบสถ วัดเชียงใต้	290
4-49 พระอุโบสถ วัดหนองเค็ด	290
4-50 พระอุโบสถใหม่ วัดมหาเจดีย์	291
4-51 เจดีย์ทรงปราสาท วัดมหาเจดีย์ พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	292
4-52 เจดีย์ทรงระฆัง วัดโพธิ์ใหญ่ พนมสารคาม	293
4-53 เจดีย์แบบธาตุพนม วัดแจ้ง ปราจีนบุรี	293
4-54 พระพุทธรูปประธานวัดบ้านเลื้อย องค์ด้านหลัง ลักษณะตามสมัยนิยมในปัจจุบัน	293
4-55 จิตรกรรมฝาผนัง ด้านนอกส่วนบน วัดเตาเหล็ก ฉะเชิงเทรา	294
4-56 ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ วัดอุดมธานี	294
4-57 ภาพพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	294
4-58 ภาพเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์	294
4-59 ลายซุ้มประตู วัดหนองเค็ด พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	295
4-60 ลายซุ้มหน้าต่าง วัดหนองเค็ด พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา	295
4-61 เจดีย์วัดแสงสว่าง อ.ศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี	296

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-62 เจดีย์วัดธาตุฝุ่น เมืองเชียงขวาง สปป.ลาว	296
4-63 เจดีย์วัดเชียงงา อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี	296
4-64 หน้าบันพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ วัดนาเหล้าบก จະเซียงเทรา	298
4-65 หน้าบันพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ วัดหมื่นนาชมพูนาราม หลวงพระบาง	298
4-66 พระธาตุพนม พ.ศ. 2432	299
4-67 พระธาตุพนม ปัจจุบัน	299
4-68 พระธาตุเรณู นครพนม	299
4-69 พระธาตุท่าอุเทน นครพนม	299
4-70 การผสมผสานทางศิลปกรรม เจดีย์วัดมหาเจดีย์ พนมสารคาม	300
4-71 รูปแบบพระอุโบสถ วัดใหญ่ทักษิณาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก	303
4-72 อุโบสถวัดเมืองมด (เก่า)	306
4-73 วิหาร วัดเมืองมด (ปัจจุบัน)	306
4-74 จิตรกรรมฝาผนัง วัดบ้านเลื้อ	306
4-75 อุโบสถใหม่ วัดบ้านเลื้อ	306
4-76 อุโบสถเก่า วัดนาเหล้าบก	308
4-77 อุโบสถเก่า วัดท่าเกวียน	308
4-78 พระธาตุเขี้ยวค้อม จังหวัดหนองคาย	311
4-79 พระธาตุศรีสองรัก จังหวัดเลย	311
4-80 ธาตุวัดเตาเหล็ก จังหวัดจະเซียงเทรา	311
4-81 สิมเก่า วัดสระข่อย จังหวัดปราจีนบุรี	312
4-82 สิมวัดดง จังหวัดนครนายก	312
4-83 พระมหาเจดีย์โพธิ์นันทประภา วัดโพธิ์ใหญ่ อำเภอพนมสารคาม จ.จະเซียงเทรา	315
4-84 ชุ่มพระราหู วัดโพธิ์งาม จังหวัดนครนายก	315
4-85 หลักเสมาของอุโบสถ วัดเมืองกาย	334
4-86 หลักเสมาของอุโบสถ วัดเชียงใต้	334
5-1 พิพิธภัณฑวัดดง นครนายก	350

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5-2 เอกสารโบราณ พิพิธภัณฑสถาน วัดดง	350
5-3 เรือนพวนในพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน วัดฝางคลอง นครนายก	350
5-4 การจัดแสดงเครื่องแต่งกายในพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน วัดฝางคลอง นครนายก	350